

En ny konstruktion i orgelbænke

af Organist Jørgen P. Erichsen, Hinnerup

Mange organister klager over dårlig ryg. Det kan jo være, de spænder for meget og burde få en dygtig pædagog til at justere deres spillemåde. Men der kunne utvivlsomt også gøres en hel del for at forbedre arbejdsforholdene, hvorved jeg tænker på spillebord og orgelbænk. Ergonomi, d.v.s. studiet af arbejdsstillinger og -bevægelser hensigtsmæssighed, er jo oppe i tiden, og en ergoterapeut vil nok blive chokeret over, hvad mange organister udsætter deres muskler og led for under spillet.

I begyndelsen af dette århundrede anstillede den tyske musikpædagog Rodolf Breithaupt nogle anatomiske studier over klaverspillet teknik, og resultatet fremlagde han i bogen "Die naturliche Klavertechnik". Det var i virkeligheden, hvad vi i dag ville kalde et ergonomisk studium. For orgelspillet, specielt pedalteknikkens, vedkommende er tilsvarende studier i de senere år blevet udført af den danske organist Flemming Fald, og hans konklusion er, at kun ved radikalt at ændre orgelbænkens konstruktion, vil det være muligt at opøve en ergonomisk rigtig spilleteknik.

Det må dog retfærdigvis siges, at de moderne pedalklaviaturer, der både i højden og i dybden er tilpasset den kurve, fødderne beskriver, når man siddende midt på orgelbænken fører dem fra side til side, allerede betegner et stort skridt i den rigtige retning. Også bænken med indstillelig højde, der heldigvis efterhånden er blevet standardudstyr til nye orgler, er et fremskridt i forhold til de gamle stive bænke.

Men Flemming Falds idé er, at selve sædet skal kunne følge kroppens bevægelser under spillet. I stedet for at modarbejde den spillende skal bænken samarbejde. Den konstruktion, som efter en række modelforsøg nu sættes i produktion, kan bedst forstås, når man betragter de tre tegninger A, B og C, der viser bænken henholdsvis forfra, fra oven og fra siden. Bænken må naturligvis have en spændvidde, der svarer til pedalklaviaturet, men det er som bekendt kun den midterste del, man benytter som egentligt sæde. På dette sted har Flemming Fald anbragt et særdeles velformet polstret sæde, der kan drejes om en lodret akse og som følger kroppen, alt efter hvor på klaviaturet man spiller. I nogle af de tidligere modeller har sædet også i nogen grad kunnet forskydes på langs ad bænken, men det viste sig at være en unødvendig, hvis ikke ligefrem uhensigtsmæssig funktion. I øvrigt er det med drejningen ikke så helt enkel en sag. Man kan nemlig ikke bare montere sædet i et kugleleje, således som man f. eks. ser det på kontorstole, for så vil sædet dreje så let, at man risikerer at miste kontrollen over hænder og fødder. Der må en vis friktion til, og den kan på denne bænk indstilles efter behov.

Selvfølgelig kan den nye orgelbænk også justeres i højden. På tegning C ses sædet i henholdsvis laveste og højeste stilling. Det er hele bænken og ikke kun sædet, der følger med justeringen. På grund af den specielle konstruktion (som ikke fremgår af tegningen) forskydes sædet lidt bagud samtidig med at det hæves – i overensstemmelse med at en langbenet organist også sædvanligvis behøver en lidt større afstand fra spillebordet. Højdejusteringen foregår med et enkelt greb, mens man hæver sig fra sædet: Man trækker ned i den lille ring, som anes til venstre for sædet på tegning A; derved frigør man en pal, og nu kan man trinløst hæve eller sænke bænken, indtil man finder den højde, der passer; derefter slipper man ringen igen, og palen låser bænken fast i den nye stilling. Bemærk på tegningerne A og B, at bænken også er forsynet med nivelleringskruer, for det tilfælde at gulvet ikke er helt plant.

En ny type orgelbænk kan man naturligvis ikke vurdere alene ud fra en beskrivelse.

Jeg har selv haft bænken til prøve i en uges tid, og imens har også et par kolleger haft lejlighed til at udtale sig om den. Der er enighed om, at man sidder behageligt og varmt på det polstrede sæde - det vil man nok især påskønne, når vinterkulden begynder at snige sig ind i kirken. Det radikalt nye i konstruktionen er imidlertid, at sædet er drejeligt og følger bevægelserne under spillet. Det skal man lige vænne sig til i begyndelsen. I virkeligheden skal man afvænnedes fra en række uhensigtsmæssige bevægelser og spændinger, som man tidligere møjsommeligt har indøvet som betingede reflekser. Jeg kan for mit eget vedkommende sige, at i løbet af par dage tænkte jeg ikke mere på, at jeg havde fået en ny bænk - men da den så igen blev skiftet ud med den gamle, så var det som at sætte sig op på sin stive cykel uden gear efter i en uges tid at have kørt på en racercykel!

Man må altså være opmærksom på, at der kan opstå problemer, hvis man lærer at spille orgel med en bænk af den nye type, og så siden skal spille med en traditionel orgelbænk.

Men hvis man på den anden side tillægger den den slags argumenter en afgørende betydning, så er ethvert initiativ til forbedring jo kvalt i starten.

Nogen må gå i brechen for det nye, og viser det sig at leve op til forventningerne, skal andre nok følge efter.

